

**Д-р инж. Янчо НАЙДЕНОВ -
директор на Лесозащитна
станция - София**

Добрият лесозащитник е добър лесовъд

- Д-р Найденов, какво е най-голямото достижение на лесозащитата в България през последните десетилетия?

- Първият и много важен принос е въвеждането на биологичните средства в българската лесозащита. Този процес започва през 80-те години, първи препарати на биологична основа са внесени у нас през 1986 г., а масово те започват да се използват след 1989 година. Това става благодарение на съвместната работа на Института за защита на растенията, ЛТУ, ИГ и лесозащитните станции. През последните години имаме отсъпление при биологичната защита в горите, защото сега се набляга на хормоналните препарати и колегите неоснователно се страхуват от приложението на биопродуктите. В Европейската стратегия за развитие на горското стопанство, а и в нашия Закон за горите, е записано, че използването на биологични средства за растителна защита трябва да бъде приоритетно.

- Ако трябва да се „самооцените“ като звено в системата на горите, как би изглеждала тази оценка?

- Нашата оценка, без да се надценяваме, е, че българската лесозащита е доста по-напред от много европейски гържави. Това се дължи на изградената стройна система за нейното функциониране. Когато дойде германският специалист да ни обучава по Туининг проекта, оказа се, че той научи повече от нашия опит, отколкото изобщо е очаквал. Американските колеги още през 1997 г. останаха приятно удивени от това как добре е застъпена биологичната борба и малообемното пръскане в горите у нас. Те също бяха дошли да ни обучават. Ние пък разбрахме колко са по-напред от нас в получаването на всякакъв род информация, необходима в съвременната лесозащита, и в... заплащането.

- В страните на Европа водят ли се мероприятията с широкомащабно прилагане на препарати, както е у нас?

- Не, те нямат опит в това отношение. Но трябва да се знае, че условията, при които се намират нашите горски екосистеми, са коренно различни от Централна и Западна Европа. Определящите фактори за развитието на много насекоми са нашето местоположение - България се намира на границата на 3 климатични области, голямото разнообразие на гървесните видове, благоприятните екологични условия за развитието на голям брой насекомни вредители и промените в климата. Например в Североизточна Франция, където валежите са 1000 мм на кв. м, също има гъботворка, но гърветата бързо се облистват, а проблемът там са гъбите и бактериите. При нас условията са благоприятни за масовото развитие на насекомните вредители.

Много често имаме съчетаване на благоприятни условия за развитие на насекомите - високи температури, суша, и лоши условия за развитието на горите. Т.е. вредителят се развива идеално, а горите слабо. Ефектът от обезлистването се вижда най-добре през последващата нападението на насекомния вредител година. И ако тази година е трудна, веригата за разболяването на гървесната растителност се отключва.

- Такива кризи предвидими ли са?

- Ние трябва да знаем кога ще има криза. Трябва да предприемаме мерки дори при очакваната ниска степен на обезлистване и така се прави в Европа, която следва стратегията за развитието на горите. При нас въпросът е, че не винаги имаме средства за такива действия и осигуряваме съответните лесозащитни мероприятия само в силно нападнатите от вредители площи.

- Вие работите в тясно сътрудничество с Националната служба за защита на растенията.

- С активното участие на нашата станция и помощта на научните работници от Института за гората в Националната служба за защита на растенията бяха регистрирани много, предимно биологични и хормонални, растителнозащитни продукти. Големият брой регистрирани продукти позволява да се избере биологически най-активният и икономически най-ефективният за борба със съответните насекомни вредители. От 1990 г. тя е единственият оторизиран орган, който разрешава употребата им съгласно нашето и европейското законодателство. Тя е органът, който изпълночава наши специалисти за теренни изследвания. Тя е и органът, който въведе строг ред за регистрация на лесозащитните препарати в България, и ако някоя европейска фирма мисли, че може да дойде тук с някакви свои продукти и да започне да ги предлага наляво и надясно, в голяма грешка е.

С НСРЗ осъществяваме и фитосанитарен контрол на посевните и посадъчните материали и гървесината от горите. С техни експерти обикаляме страната по съвместна програма, подписана от ръководствата на двете ведомства, за да извършваме наблюдения на болести и карантинни насекомни вредители за целия Европейски съюз. С тях уеднаквихме и обобщихме термините по сегашните европейски стандарти за ролята и мястото на фитосанитарния контрол. Колегите от горкостопанската практиката не трябва да се смущават от присъствието на колегите от НСРЗ и трябва да знаят, че техните разпоредби са задължителни.

- А как стоят нещата с контрола на границата? Знаем за случаи на задържани посадъчни материали.

- Има европейски и световни договорености за свободно движение на материали, продукти и хора и нашата страна като член на Евросъюза трябва да ги спазва. За ЕС България е югоизточна лесозащитна „врата“ - пази да не дойде нещо от Турция, Македония, Сърбия. А останалите материали от страните на ЕС на практика не се проверяват. Напоследък на нашия пазар се внасят много декоративни дървесно-храстови видове, много различни семена, защото са по-евтини от нашите. Скоро ще украсяваме за Коледа датски елхи и ще се радваме на английски храсти. Почвата също трябва да се проверява, но това не става. Къде са засадени и засети тези вносни материали също не се знае и ние трябва да ги откриваме из цялата страна. Вероятно скоро ще трябва да възстановим и кълновете по границите, защото влизат необезпокоявано диви животни. Смятам, че всичко това ще се превърне в истинско бедствие.

- Какви предизвикателства виждате пред лесозащитата в България днес, в новия век?

- Най-голямото предизвикателство е промяна на климата. Тя влияе върху горите в няколко направления и главно последствие е влошаването на растежа на отделни дървесни видове. Европейският бряст не изчезва само от холандската болест, а и от това, че екологичните условия съществено са променени. Тази глобална промяна на климата оказва влияние, от една страна, върху изчезването на едни растителни и насекокоми видове, а от друга, съдейства за усилване на други.

В Лабораторията на ЛЗС - София

Промените на времето допреди 50 години имаха цикличен характер - на 10 или 20 години, в зависимост от региона, имахме 2-3 лета със засушаване. Със замърсяването на атмосферата и всичките компоненти на биосферата естественият кръговрат сме го превърнали в антропогенен. Бедствията като сушата и наводненията вече не могат да се нарекат само природни, а и „неприродни“, провокирани от човека.

Тези глобални климатични промени ни подсеят, че трябва да се насочим към използването на устойчиви дървесни видове. Смяната на дървесните видове в горите има своята последователност, за която предупреждава още акад. Борис Стефанов, и тя настъпва днес, с десетина години по-рано от неговите предвиждания.

Другото не по-малко предизвикателство е глобалното замърсяване на околната среда. Казваме - нашите предприятия не работят и си мислим, че в страната няма вредни емисии. Трансграничните замърсявания обаче продължават и горските насаждения са подложени

на вредното им влияние.

Всичко това значи едно нещо - трябва да се поучим от природата, за да сме готови за всички предизвикателства с адекватни решения.

- Лесозащитната станция е орган, който разрешава санитарните, или голи, сечи. Тук виждате ли някакви проблеми през последните години?

- Тези проблеми са предимно в частните гори. През последните години във предпланините и равнината се оказва, че горите на частните стопани масово се „разболяват“ и съответно стопаните искат санитарна сеч. При направените проверки нещата се оказаха съвсем различни, но те предизвикват въпроса как да се засили контролът, фитосанитарният също, в тези гори. Все пак според Конституцията на България всичките гори са общонационално богатство. Налага се въвеждането на по-строги критерии при определяне на процента на загинали дървета в насаждението и процента за извеждане на сечите, задължително възобновяване на горите.

- По Закона за горите лесозащитните станции обслужват фитосанитарно не само държавните гори, но и частните и общинските. Това справедливо ли е?

- Когато се правеше Законът за горите (от 1997 г.) имахме данни, че площта на един горски имот не надхвърля 500 дка, което даде основание законово да се запише, че фитосанитарното обслужване ще е като за държавните гори, т.е. от собственика няма да се искат никакви средства. Минаха години и днес има личности, накупили по няколко хиляди декара гори, или ги получили като замянка. Възниква основателен въпрос - защо да не плащат, когато имат проблеми със здравословното състояние в своите насаждения?

- Смятате ли, че лесозащитните станции в България могат да разчитат на добре подготвени кадри, които да се справят професионално с предизвикателства, за които говорехме?

- Не само кадрите на ЛЗС - София, но и на другите две станции са доказали за 50 години от своето съществуване, че са верен страж на здравето на горите и винаги са били мостът между науката и практиката. Затова, опитът показва, че завършилите ЛТУ се нуждаят от специална подготовка за работа в лесозащитата и при подбора на кадрите трябва да се предявяват големи изисквания. Трябва да се организират курсове за квалификация, а програмата на тази подготовка трябва да бъде съставена така, че да даде допълнителни теоретични и практически познания за проблемите, свързани с опазването на горите от болести, насекомни вредители и антропогенно въздействие. Преди години такива курсове не бяха рядкост. Периодично и сега се събират по определени проблеми. Кадрите по лесозащитата трябва задължително да притежават магистърска подготовка, най-добре в Лесотехническия университет, за да можем и занапред да се гордеем с добри лесозащитници.

- А какво е добър лесозащитник според Вас?

- От нашия колега, инж. Тодор Чернев, който бе дълги години директор на ЛЗС - Пловдив, съм научил много неща. И едно от тях ме ръководи през целия ми професионален живот - добрият лесозащитник задължително трябва да бъде и добър лесолюб.

Разговора води
Светлана БЪНЗАРОВА
Снимки Йордан ДАМЯНОВ